

REPUBLIEK SURINAME

JAARREDE

VAN DE PRESIDENT VAN

DE REPUBLIEK SURINAME

HARE EXCELLENTIE JENNIFER SIMONS

HOUDENDE

EEN UITEENZETTING

VAN HET DOOR DE REGERING

TE VOEREN BELEID IN 2026

EN DE REDE BIJ DE INDIENING

VAN DE ONTWERP-BEGROTINGEN VOOR

HET DIENSTJAAR 2026

UITGESPROKEN DOOR HARE EXCELLENTIE

JENNIFER SIMONS

IN DE NATIONALE ASSEMBLÉE OP

DINSDAG 30 SEPTEMBER 2025

Meneer de Voorzitter,

Kort terugkijkend op 2025 wens ik op te merken dat Suriname na een harde verkiezingsstrijd op 16 juli jongstleden een nieuwe Regering heeft gekregen, met een zeer breed draagvlak. Meneer de voorzitter, het is een bijzonderheid dat wij een breed gedragen coalitie hebben kunnen realiseren met bijna alle partijen die zetels hebben gehaald in de verkiezingen. Dit vraagt van ons flexibiliteit, eenheid en meer vaardigheid in het voorkomen en oplossen van conflicten. Het is tegelijk de bedoeling dat de Regering met uw hele DNA werkt aan het goede dat wij bijna allemaal voor Suriname willen.

In de eerste maanden na aantreden is de regering geconfronteerd met diverse acute vraagstukken, zoals *blacklisting* van de hele luchtvaartsector, crisis bij de SLM en een waarschuwing voor onze visserijsector vanuit de Europese Unie. Daarnaast troffen wij sterk verzwakte overheidsinstituten aan en bleek dat er meer dan 380 presidentiële commissies en werkgroepen waren ingesteld tijdens de vorige periode. Er moet nog worden gewerkt aan een aantal situaties, die verder onderzoek nodig maken vanwege vermoedens van corruptie. Dit onderzoek is nog gaande.

Voorzitter, na de behandeling van de begroting 2025 kreeg de regering meer tijd om haar eigen beleid op te starten. Vandaag, bij mijn eerste jaarrede, zal ik in het algemeen de visie en de programma's van de Regering bespreken voor de regeerperiode 2025 tot 2030. Deze programma's zijn gebaseerd op hetgeen wij op lange termijn voor Suriname willen bereiken, namelijk: een duurzame welzijnssamenleving.

Om aan deze toekomstdroom een effectieve bijdrage te leveren zullen wij in de komende jaren onvermoeibaar moeten werken aan een systeem waarin de wet wordt nageleefd en voor iedereen geldt. Dus, macht wordt begrensd, corruptie wordt bestreden en burgers kunnen participeren in besluitvorming, uiteraard via de daarvoor in het leven geroepen structuren. Dit is geen gemakkelijke weg, maar wel de enige die ons zal brengen naar de toekomst die we willen, voor ons Suriname.

Meneer de voorzitter,

Deze jaarrede biedt u een eerlijk overzicht van de staat waarin ons land zich bevindt en geeft de kern aan van de koers, die de Regering zal varen. Wij doen dat met een open vizier, realisme én met de overtuiging dat Suriname zichzelf kan opbouwen, als wij gezamenlijk de verantwoordelijkheid nemen voor het herstel van vertrouwen, orde en perspectief.

Meneer de voorzitter. Ik kies er bewust voor om vandaag als éérs met het onderwerp van natievorming te beginnen als overkoepelend doel, dat altijd verweven moet zijn in het handelen van iedereen die zich leider noemt in Suriname. Wij Surinamers moeten blijvend smeden aan een in solidariteit verbonden gemeenschap. Slechts in verbondenheid, respect en verantwoordelijkheid voor elkaar zal onze gemeenschap kunnen bloeien en zullen we met elkaar als Surinamers een gelukkige toekomst kunnen scheppen.

Zeker nu, 50 jaar na de onafhankelijkheid, is er geen andere keus. Surinamers van alle groepen moeten hier met elkaar, nu en in de toekomst een goed bestaan hebben.

Wij zijn onze broeders hoeders.

Wij moeten voor elke andere groep in onze samenleving zorgen.

Wij moeten ons bewustzijn van onze unieke samenleving steeds verder vergroten en

Wij moeten onze kinderen opvoeden met zelfrespect en respect voor de ander.

Om deze ambitie voor eenheid te verwezenlijken, moeten wij Surinamers keihard werken aan een herdefiniëring en herinterpretatie van onze geschiedenis en dat erkennen vanuit alle perspectieven. Deze gecombineerde inspanningen vormen de bouwstenen voor een veerkrachtige natie, gedragen door een verenigd Surinaams volk — trouw aan de geest van Srefidensi, die na 50 jaar steeds meer onze Srefidenki wordt.

Daarom, voorzitter, wil de Regering in augustus 2026 beginnen om jaarlijks te bezinnen over onze herkomst - hoe we hier kwamen of waren - en het herdenken én het daadwerkelijk vieren van onze verbondenheid. Zo kunnen we steeds dichterbij elkaar komen en elkaar steeds beter leren kennen. Deze maand zal de maand worden waarin we gedenken: hoe we hier samen kwamen en hoe we samen verder gaan, eindigend in een viering waarin wij elkaar omarmen. Een viering waarvan wij hopen dat het uitgroeit tot een evenement, waarin wij de regio en de wereld kunnen motiveren dit met ons te komen vieren. Daarom hebben wij ook voor een internationaal gangbare naam voor deze maand gekozen van onderzoek, bezinning en vreugde: de “*Heritage month*”.

Het steeds bewust werken aan de eenheid in Suriname is noodzakelijk voor onze natie en ons voortbestaan als samenleving. De Regering heeft in de achterliggende jaren gezien dat eenheid kwetsbaar is. Wat wel hoopgevend is, is de drang naar eenheid welke bij een groot deel van onze gemeenschap leeft en daarom groeipotentie heeft.

Meneer de voorzitter

De aangetroffen situatie in juli 2025, zowel sociaal als economisch, is een toestand die vraagt om: stalen zenuwen, verantwoorde beleidsvoering en daadkracht maar vooral om vertrouwen en eerlijke samenwerking — over partijgrenzen, sectorale en enge economische belangen heen.

Uit het overdrachtsrapport van de minister van Financiën van het vorige kabinet blijkt dat het primaire saldo van (positief) 0,3% van het BBP in 2024 (tijdens het IMF-programma) gedaald was naar negatief 7,8% van het BBP in mei 2025; nadat in maart 2025 het IMF-programma was geëindigd. De huidige Regering, meneer de Voorzitter, heeft dus een primair saldo aangetroffen in dezelfde orde van grootte als in 2020, met het grote verschil dat de sociale en economische sectoren en diensten ernstig achteruit zijn gegaan. Er is dringende noodzaak voor herstellinvesteringen. Daarnaast gaf het ministerie informatie over een flink bedrag aan onbetaalde reçu's.

De Regering staat voor een enorme uitdaging, meneer de voorzitter, en we hebben daarom besloten om realistische bezuinigingsmaatregelen te implementeren, te werken naar vergroting van de inkomsten van de Staat en te proberen om de grote last van renteverplichtingen en schuldaflossingen die vooruitgeschoven zijn naar de jaren 2026, 2027 en 2028 dragelijker te maken voor de Staat Suriname. Verder is het van belang de inflatie beheersbaar te houden, voornamelijk door de wisselkoers te stabiliseren. Dit is geen eenvoudige opdracht vanwege de hoeveelheid SRD die eerder dit jaar in omloop is gebracht. De Centrale Bank van Suriname heeft sinds het tweede kwartaal interventies moeten plegen door veiling van deviezen.

Om de koopkracht iets te versterken, is de Regering direct na haar aantreden akkoord gegaan met de verlaging van de loonbelasting op overwerk, vakantie-uitkering, gratificaties en bonussen. Nu zijn er verschillende plannen uitgewerkt om, in deze eerste moeilijke periode, de prijzen van de belangrijkste eerste levensbehoeften betaalbaar te houden. De uitvoering zal in dit begrotingsjaar plaatsvinden. De regering houdt bij het beleid zoveel mogelijk contact met de private sector, omdat de opdracht om de jaren tot 2029 te overbruggen een gezamenlijke inspanning zal moeten zijn.

Meneer de Voorzitter,

De komende drie jaren zullen niet eenvoudig zijn en het is zaak om enerzijds een fiscaal evenwicht te bewaren en tegelijk de meest noodzakelijke investeringen te doen om de niet mijnbouwsectoren versneld te ontwikkelen, zodat de economie meer weerbaar wordt en meer Surinamers goed betaalde werkgelegenheid krijgen of zelf kunnen gaan ondernemen. Klein ondernemerschap zal krachtig moeten worden bevorderd. Trainingen en opleidingen voor onze

jongeren en mensen, die nu onvoldoende verdienen, zijn dringend noodzakelijk, om deze burgers te brengen van armoede naar welzijn door productieve arbeid. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar jongeren die door hun omstandigheden weinig kansen hebben op goede werkgelegenheid.

In het kader van economische diplomatie worden er hervormingsmaatregelen met bilaterale en multilaterale partners besproken en uitgewerkt voor het sterk ondersteunen en bevorderen van het MKB, het midden- en kleinbedrijf over de gehele linie, in het bijzonder op het gebied van de landbouw, de bouwsector en toerisme, allen duurzame sectoren, die een directe bijdrage kunnen leveren aan de groei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en kunnen zorgen voor kwalitatief goede werkgelegenheid. De huisvestingssector is een belangrijke omdat het sociaal beleid koppelt aan een productiesector.

De economische diversificatie is van levensbelang voor Suriname. We hebben de schadelijke gevolgen van eenzijdige afhankelijkheid van o.a. de olie-inkomsten, goudinkomsten en andere mijnbouwinkomsten al eerder gevoeld en lijden in feite daar tot nu toe onder.

Wetgeving is van belang voor onze economische ontwikkeling, de investeringswet, *local content* wetgeving en de wet duurzaam natuurbeheer zijn enkele voorbeelden. Door onze bossen in te zetten in onze economie, bijvoorbeeld door duurzaam high end ecotoerisme en adventure toerisme en andere economische activiteiten die ons bos intact laten kunnen we daarnaast ook met de bekende *carbon credits* inkomsten verwerven. Wetgeving is echter slechts een van de eerste stappen. Uitvoering is van groot belang. Er zijn meer regeringen geweest en veel burgers die al lang begrepen dat we de genoemde niet mijnbouwsectoren moeten ontwikkelen om onze economie weerbaar te maken. Het is echter tot zover niet echt gelukt. Suriname is tot nu toe een mijnbouweconomie met lage andere productie en daardoor grote importcomponent.

Meneer de voorzitter, zondermeer wordt er uitgekeken naar de ontwikkelingen binnen de oliesector en de voortgang van de *offshore*, alsook de *onshore* projecten. Hierbij dient er vooral versneld gewerkt te worden aan programma's, projecten en structureel beleid om het Surinaamse volk voor te bereiden op deze belangrijke ontwikkeling. *Local content*, dus de participatie van het Surinaamse volk, is van groot belang. Ook het spaar- en stabilisatiefonds zal in dit kader worden geactualiseerd. Hiermee garanderen wij een verantwoorde besteding van de inkomsten.

Meneer de voorzitter,

De Regering heeft al aangegeven dat zij de belasting niet zal verhogen. Integendeel zullen wij werken aan hervormingen bij vooral de Douane en de algehele belastingdienst om de inkomsten van de overheid te vergroten. De wet op de Belastingdienst zal ook worden aangepast. Er zal gericht gewerkt worden aan het innen van de belastingen. Vooral de BTW, die vaak wel bij de consument wordt ingehouden maar niet wordt afgedragen aan de overheid.

In het kader van verhoging van de inkomsten voor de Staatshuishouding heeft de Regering tot 31 december 2025 een saneringsregeling getroffen voor belastingplichtigen, die niet of slechts gedeeltelijk hebben voldaan aan de belastingplicht. Deze regeling biedt de mogelijkheid om zonder rente en boete het oorspronkelijke belastingbedrag te betalen. Hiervan zijn reeds positieve effecten geconstateerd.

Een ander heel belangrijk en niet te verwaarlozen aspect van de financiële sector is de uitvoering van de Nationale Risico Analyse. Het resultaat is onder andere het agressief tegengaan van witwaspraktijken, het voorkomen van terrorisme-financiering om *blacklisting* te vermijden en het verder voldoen aan de aanbevelingen van de *Financial Action Task Force*.

Meneer de Voorzitter,

Onze nationale politieke visie is helder en stevig geworteld in het streven naar goed en transparant bestuur, het versterken van democratische instituten en het herstellen van het vertrouwen tussen overheid en burger.

Voorzitter,

De Regering kiest bij het buitenlandsbeleid voor een actieve en assertieve diplomatie, gericht op het verdedigen van nationale belangen én het opbouwen van duurzame samenwerkingen die economische groei bewerkstelligen, handel bevorderen, toerisme stimuleren en groei van investeringen tot gevolg hebben. De Regering zal onze soevereiniteit en nationale integriteit onvermoeibaar bewaken, terwijl wij vriendschappelijke relaties onderhouden met onze buurlanden, de regio, landen van herkomst en de landen waarmee wij een relatie van wederzijds voordeel hebben.

Buitenlands beleid is geen abstract concept. Het is de uitdrukking van wie wij zijn als natie en waar wij voor staan. Wij zullen met diplomatie, visie en durf onze belangen verdedigen en onze internationale positie versterken. Suriname zal zijn actieve rol op multilaterale fora versterken, waaronder de Verenigde Naties (VN), de Caribische Gemeenschap (CARICOM) en de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS).

Binnen deze platformen profileren wij ons als een stabiele, democratische partner en pleitbezorger van vreedzame samenwerking, duurzame ontwikkeling, klimaatadaptatie,

voedselzekerheid en regionale integratie. De Regering blijft zich verder onverkort inzetten voor regionale integratie binnen de strategische pijlers van CARICOM, met name handel, toerisme en milieubescherming. Deelname aan regionale initiatieven, zoals het recent gehouden Caribbean Festival of Arts (CARIFESTA), benadrukt onze toewijding aan culturele en economische samenwerking en integratie in de regio.

De Regering zal het PSA-beleid voor de Personen van Surinaamse Afkomst verbeteren met een wettelijk ingesteld instituut dat het beleid zal ondersteunen voor sociale en economische betrokkenheid en kennisoverdracht van en voor deze groep.

Meneer de Voorzitter, voor 2026 wil de Regering voorkeur geven aan projecten die wij binnen het Regeerakkoord hebben benoemd als speciale programma's. Daar komen wij straks gedetailleerd op terug.

Op het gebied van nationale veiligheid zijn er verschillende facetten die aandacht vragen. Een sterk en onpartijdig justitieel systeem vormt de ruggengraat van een rechtstaat en is een onmisbare pijler voor het waarborgen van de vrede, rechtvaardigheid, veiligheid en bovenal sociale stabiliteit. De Regering is zich ervan bewust dat om het voormelde te waarborgen er verder geïnvesteerd moet worden in versterking en modernisering van de rechtspleging en het vergemakkelijken van de toegang tot het rechtssysteem voor onze burgers. Een rechtsstaat vereist een rechtvaardig en efficiënt justitieel apparaat. Daarom zal dit regeerjaar in het teken staan van de modernisering van rechtbanken, het Openbaar Ministerie en juridische administratiesystemen.

Een duurzame democratie vereist sterke, professionele en onafhankelijke instituties. In dat kader zal de Regering:

- De onafhankelijkheid en capaciteit van controle-instanties zoals het Constitutioneel Hof, het Hof van Justitie, het Openbaar Ministerie en de Rekenkamer waar nodig versterken.
- Bevorderen dat de rechterlijke macht over voldoende menskracht, middelen, infrastructuur en opleidingsmogelijkheden beschikt om onafhankelijk recht te spreken en rechtszekerheid te waarborgen.
- Er zal binnen de kolom van de Rechterlijke macht een derde instantie worden ingevoerd voor cassatierechtspraak. Er zal ook met de Rechterlijke Macht overleg worden gepleegd hierover.

Voorzitter,

De representativiteit en legitimiteit van het politieke bestel dienen te worden aangepast aan de eisen van deze tijd. De Regering zal daartoe:

- Het breed nationaal overleg voortzetten over hervorming van het kiesstelsel, gericht op evenredige vertegenwoordiging, regionale balans en het tegengaan van versnippering.
- Waar nodig technische ondersteuning vragen van internationale partners zoals de Verenigde Naties (VN), Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), Caribbean Community (CARICOM), Caribbean Court of Justice (CCJ) om deze hervorming juridisch en institutioneel te begeleiden.
- De decentralisatie van bestuur versnellen, door in eerste instantie een overgangsmaatregel te treffen om bestuurders te benoemen, bij wet een ondersteunings- en trainingsinstituut in te stellen voor certificering van districtsbesturen om zo het proces van decentralisatie daadwerkelijk voort te zetten.

Meneer de voorzitter,

Elk individu wenst zijn dagelijkse behoeftebevrediging in volledige veiligheid te beleven. Hoewel 100% veiligheid een utopie is, kunnen wij wel maatregelen treffen. Deze maatregelen zullen omgezet worden in duurzaam beleid. Dus, veiligheidsbeleid zodat schade, verlies, leed of letsel worden tegengegaan dan wel tot een minimum worden gereduceerd. Belangrijk daarbij is ook dat veiligheid een collectieve verantwoordelijkheid van ons allen is. De Regering is zich ervan bewust dat zij een leidende verantwoordelijkheid hierin heeft. Ik wil uw college aangeven dat twee zaken, integriteit en capaciteit, bijzondere aandacht hebben in ons beleid naar de korpsen, opsporings- en veiligheidsdiensten.

Er zullen gerichte beleidsinstructies vanuit het hoogste veiligheidsgezag worden gegeven aan alle relevante opsporings- en veiligheidsdiensten, waarbij de speerpunten zullen zijn: burger participatie, dichtbij politie en internationale samenwerking. Het investeren in ondersteunende technologie heeft ook de aandacht. Er wordt in de regeerperiode geïnvesteerd in gespecialiseerde researcheteams en in de versterking van de intelligence-capaciteit. Er komen wijkgerichte interventies in risicogebieden, evenals opvoedkundige programma's voor jongeren. Huiselijk geweld zal verder worden aangepakt via meldpunten, juridische bijstand en veilige opvang voor slachtoffers. Voor het voorkomen van recidive zal de regering programma's uitvoeren voor gedetineerden om door eigen studie en arbeid voor betere kansen te zorgen na vrijlating.

Naast algemene zaken over nationale veiligheid zal de regering in deze regeerperiode gefaseerd maatregelen treffen voor de werkers in het binnenland, drugsbestrijding, cybercrime, verkeersveiligheid, corruptiebestrijding, immigratie en grenscontrole, milieucriminaliteit, vreemdelingenbeleid, openbare orde en veiligheid, rechtsstaat en rechtshandhaving. Het op niveau brengen van al deze zaken zal echter investering van middelen, menskracht en tijd kosten. Door digitalisering streeft de regering ernaar wat sneller resultaten te boeken.

Voorzitter,

Parallel aan de ontwikkelingen rondom de olie- en gassector en de influx van dataverzameling en dataverwerking en ook de ontwikkelingen rondom *e-Government*, bestaat het groeiend risico van cyberdreigingen. Capaciteitsversterking van gespecialiseerde eenheden en het verbeteren van de samenwerking met regionale en internationale partners, dient als basis voor het nader uitdiepen van de cyberveiligheid als onderdeel van de bestrijding van de grensoverschrijdende criminaliteit.

Zowel het Nationaal Leger als het Korps Politie Suriname vervullen een onmisbare rol in het handhaven van de orde, het beschermen van onze grenzen en het garanderen van de veiligheid van de bevolking. De inzet van onze militairen bij al onze grenzen, de grensbewaking, rampenbestrijding en ondersteuning van civiele autoriteiten heeft opnieuw aangetoond hoe belangrijk een goed georganiseerd defensieapparaat is. Investerings in goede arbeidsvoorwaarden, opleidingen, training en uitrusting is voor de veiligheidsdiensten van bijzonder belang.

Meneer de Voorzitter,

De politie verdient onze volledige ondersteuning, vooral bij de versterking van de politiecapaciteit en de sociale preventie. Wij zullen investeren in meer politiepersoneel, in overleg met de politie mogelijk ondersteunende krachten, moderne technologie en aangepaste opleidingen. Politiebureaus in de districten worden heropend of vernieuwd, met nadruk op bereikbaarheid en buurtgericht werken. Deze investeringen vergen tijd en worden gefaseerd uitgevoerd.

Sociale preventie wordt een essentieel onderdeel van het veiligheidsbeleid. In samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken, het Ministerie Jeugdontwikkeling en Sport en andere actoren worden jongeren betrokken bij sport, cultuur en beroepsgerichte trainingen, om recidive te voorkomen na veroordeling en maatschappelijke binding te versterken. Het Korps Politie Suriname moet niet alleen zichtbaar zijn, maar ook aanspreekbaar, bekwaam en integer. Daartoe zal worden gewerkt aan speciale programma's voor deze dienstverleners.

Specifieke aandacht gaat uit naar de veiligheid in toeristische zones, bescherming van natuurlijk en cultureel erfgoed en de beschikbaarheid van betrouwbare informatie en ondersteuning voor bezoekers.

De Regering streeft naar een humaan en toekomstgericht detentiebeleid, waarin detentie niet enkel wordt gezien als straf, maar ook als kans op heropvoeding en re-integratie. Investerings in het verbeteren van de infrastructuur, capaciteitsopbouw van penitentiaire instellingen en de ontwikkeling van op re-integratie gerichte maatregelen, blijken meer dan noodzakelijk.

Voorzitter,

De Douane levert een belangrijke bijdrage aan de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit, het tegengaan van economische fraude, en het waarborgen van volksgezondheid en milieubescherming door toezicht op ingevoerde goederen.

De Regering zal in de komende periode gefaseerd investeren in capaciteitsversterking, digitalisering van processen en institutionele hervorming binnen de Douane, met als doel een moderne, transparante en slagvaardige dienst te creëren, die meer opbrengsten oplevert voor de Staat.

De voortdurende aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit, met name de drugshandel en wapensmokkel genieten prioriteit. Deze vormen van georganiseerde criminaliteit vormen niet alleen een bedreiging voor de binnenlandse veiligheid, maar ondermijnen ook de rechtsstaat en het internationale imago van ons land. In nauwe samenwerking met regionale en internationale partners wordt gewerkt aan versterkte grenscontrole, versterking van de informatie-uitwisseling en verscherpte opsporingscapaciteit.

Meneer de voorzitter,

Onze landsgrenzen, fysieke én digitale, verdienen versterkte bescherming. Wij investeren in de regeerperiode in grensbewakingsposten, maritieme en kustwacht surveillance en een verbeterde samenwerking met buurlanden. Smokkelaars en grensoverschrijdende criminelen mogen geen vrij spel hebben. De samenwerking tussen politie, defensie, douane en immigratie wordt versterkt via gezamenlijke oefeningen, informatie-uitwisseling en werkgroepen.

Meneer de Voorzitter,

Gezondheid is geen privilege, maar een recht!

Onze gezondheidsagenda voor de dienstjaren 2026 en 2027 richt zich op:

- Preventie en eerstelijnszorg
- Digitale zorg en dataverzameling,
- Zorgfinanciering en SZF,
- Medicijnenvoorziening en BGVS,
- Kwaliteit en veiligheid,

- Capaciteit, personeel en geestelijke gezondheid, aangevuld met paraatheid en bestuur.

Voorzitter, zonder een gezond volk kan een land zich niet ontwikkelen. Ons Suriname met haar kleine bevolking, draagt een zware ziektelast, grotendeels veroorzaakt door niet-overdraagbare aandoeningen, zoals hart- en vaatziekten, diabetes, hypertensie, kanker en chronische luchtwegaandoeningen. Maar ook overdraagbare aandoeningen, waaronder HIV. Ziekten die elders in de wereld allang onder controle zijn.

Deze ziekten eisen de meeste levens en drukken zwaar op onze economie, onze gezondheidsuitgaven, onze arbeidsproductiviteit en het welzijn van gezinnen. Wat we hebben aangetroffen is somber. In de uitvoering van het beleid van de Regering, zal preventie centraal staan. In de afgelopen regeerperiode zijn de preventie en de kwaliteit van de zorg sterk achteruitgegaan.

Het Bureau voor Openbare Gezondheidszorg (BOG) dat decennialang een centrale rol heeft gespeeld en de afgelopen vijf jaar een stiefmoederlijke behandeling kreeg, moet transformeren. Het bureau moet over de gehele linie werken: van het registreren van ziekten naar het analyseren van trends, het stimuleren van gedragsverandering tot het wetenschappelijk onderbouwen van beleid. Het BOG moet een nationaal kennis- en onderzoeksinstituut op wetenschappelijk niveau kunnen zijn.

Meneer de voorzitter, ten aanzien van het Staatsziekenfonds (SZF) merken wij op dat Suriname het bestaande stelsel zal hervormen om te komen tot een verbeterd zorgfinancieringssysteem voor meer transparantie, betere service en een realistische dekking. Nieuwe financieringsmodellen – gebaseerd op risicodeling, inkomensafhankelijke bijdragen en samenwerking met particuliere verzekeraars – zullen worden uitgewerkt.

Maar goede zorg kan slechts volledig tot zijn recht komen wanneer ook de toegang tot medicijnen is gegarandeerd. Door betere planning, transparante inkoop en efficiënter beheer van de voorraden zorgen wij dat medicijnen tijdig en betaalbaar beschikbaar zijn. Ons beleid zal gericht zijn op versterking van het Bedrijf Geneesmiddelen Voorziening Suriname (BGVS) en het waarborgen dat niemand wordt uitgesloten van de zorg, omdat hij of zij het geld voor medicijnen niet kan opbrengen.

Meneer de voorzitter, in deze regeerperiode zal speciale aandacht gegeven worden aan de geestelijke gezondheid. De samenleving heeft lange tijd onder zware druk geleefd, als gevolg van de financiële of maatschappelijke situatie met allerlei gevolgen in de sociale of relationele sfeer. Vaak vindt dit zijn weerslag in dak- of thuisloosheid, huiselijk geweld, femicide en diverse uitzichtloze situaties. Wij verliezen ook te veel Surinamers door suïcide. Dit kan zo niet verder gaan. Wij zullen daarom de psychische zorg absoluut versterken, stigma's doorbreken en landelijke preventieprogramma's uitrollen om levens te redden.

Meneer de Voorzitter, de hoge moeder- en kindersterfte in ons land is onaanvaardbaar. Daarom zullen wij investeren in veel betere prenatale, perinatale en postnatale zorg, meer training voor zorgverleners en snelle toegang tot noodhulp. Zodat elke moeder en elk kind een eerlijke kans krijgt op leven en gezondheid. Verder zijn veilige prenatale begeleiding, professionele verloskundige zorg, vaccinatieprogramma's en groei controle nodig. Ook moet erop worden toegezien dat de ouderschapsverzekering van moeders en vaders, waar zij recht op hebben wordt toegekend.

Tegelijkertijd wordt digitale gezondheidszorg verder ontwikkeld. Het elektronisch patiëntendossier, tele-geneeskunde en e-recepten worden gefaseerd ingevoerd om efficiëntie te vergroten, wachttijden te verkorten en beleidsvorming te baseren op actuele data.

De kracht van ons beleid ligt in integratie: digitale systemen die trends en risicogroepen vroegtijdig signaleren, gecombineerd met sterke eerstelijnszorg die preventie en behandeling dicht bij de mensen brengt. Al in 2018 is Suriname begonnen met de digitalisering van de zorg. Wat toen pril begon, heeft nu de basis gelegd voor meer continuïteit, transparantie en efficiëntie. Wij zullen dit proces landelijk versnellen en uitbreiden naar alle niveaus van ons zorgsysteem.

Onze zorg gaat echter verder dan ziekenhuizen en medicijnen. Suriname kent een rijke traditie van kruidengeneeskunde en alternatieve behandelwijzen, diepgeworteld in onze culturen. Deze kennis verdient erkenning, maar ook regulering. Wij zullen daarom ruimte creëren voor traditionele en alternatieve geneeswijzen binnen ons zorgsysteem, met duidelijke regels voor onderzoek, veiligheid, kwaliteit, registratie en samenwerking met de reguliere zorg. Zo brengen wij het beste van minstens twee werelden samen.

Vandaag zien wij dat onze zorg vaak betaald wordt via een systeem van onbeperkte vergoedingen. Hoe meer er gedeclareerd wordt, hoe meer er wordt uitgegeven. Het huidige model van *open-end* financiering met *fee-for-service* heeft zijn grenzen bereikt. Het leidt tot onhoudbare kosten en oneerlijke verdeling, zonder dat dit altijd betekent dat de kwaliteit van de zorg beter wordt.

Wij hebben een nieuw model nodig: een manier van financieren die gericht is op kwaliteit in plaats van kwantiteit, die preventie beloont en middelen eerlijk verdeelt. Alleen zo kunnen wij onze zorg betaalbaar, rechtvaardig en duurzaam maken voor alle burgers.

Deze transformatie in de financiering kan niet los staan van de regels die ons systeem dragen. Zonder een stevig juridisch kader zullen elke hervorming en elk nieuw financieringsmodel wankel blijven. Daarom zullen wij de bestaande gezondheidswetten moeten herzien zodat zij aansluiten bij de huidige realiteit en toekomstige uitdagingen.

Wij zullen zorgen voor een wettelijk kader dat transparantie, kwaliteit en rechtvaardigheid bevordert. Een kader dat niet alleen ziekenhuizen, eerstelijnszorg en medicijnen reguleert, maar ook ruimte biedt voor de veilige integratie van traditionele en alternatieve geneeswijzen. Met duidelijke wetgeving creëren wij stabiliteit en vertrouwen en leggen wij de basis voor een zorgsysteem dat niet afhankelijk is van wisselende omstandigheden, maar dat stevig verankerd is in recht en rechtvaardigheid.

Onze volksgezondheid is in een spiraal terechtgekomen, waar de burgers meestal de dupe van worden. Er moet gewerkt worden aan kwaliteitsverbetering. Echter, kwaliteit kan niet zonder toezicht. Het beleid zal de nadruk leggen op betere regulering, transparantie en verantwoording. Wij zullen samenwerken met ziekenhuizen, huisartsen en instellingen om standaarden te verhogen. Ons doel is helder: een zorgsysteem dat niet langer enkel reageert op ziekte, maar actief gezondheid beschermt en bevordert. Een systeem dat iedereen bereikt met kwaliteit en compassie. Wij zullen bouwen aan een systeem dat recht doet aan de waardigheid van ieder mens.

In 2026 zal de eerstelijnszorg worden uitgebreid en versterkt, want elke burger moet dichtbij huis toegang hebben tot basiszorg van hoge kwaliteit. Hierbij zullen gezondheidscentra in hoofdstad en district beter toegerust worden om naast behandeling, patiënten ook actief te begeleiden, te informeren en vroegtijdig in te grijpen.

Spoedposten zullen versterkt worden en er zal, meneer de voorzitter, een eerlijke verdeling van middelen tussen Paramaribo en district moeten plaatsvinden. In het binnenland is de zorg nog te afhankelijk van beperkte middelen, lange afstanden en noodoplossingen. Situaties waarbij mensen lang moeten reizen of wachten om de zorg te krijgen die zij verdienen, moeten veranderen. Geen burger, waar ook in ons land, mag zich vergeten voelen.

Als land, meneer de voorzitter moeten wij voorbereid zijn op gezondheidscrises. De COVID-19-pandemie heeft de wereld geleerd dat paraatheid essentieel is. De voorzienigheid wilde dat de Regering Bouterse een Wanica Ziekenhuis had neergezet. *Wat als wij geen Wanica Ziekenhuis hadden tijdens de COVID pandemie?*

Uit elke crisis ontstaat weer een kans. Het is onze plicht om de kans die onze huidige gezondheidscrisis biedt, aan te grijpen en de koers radicaal te verleggen. De Regering zal in versneld tempo moeten investeren in diagnostische faciliteiten en het onderhoud van ziekenhuizen. Onze bestaande ziekenhuizen dragen vandaag de zware last van de zorg, terwijl andere, relatief nieuwe ziekenhuizen onbenut zijn of verkeerd ingezet werden.

Meneer de voorzitter, ziekenhuizen in Albina, Wanica en Atjoni zullen een sleutelrol spelen in het versterken van onze zorgcapaciteit. Deze ziekenhuizen zullen stapsgewijs worden

geoperationaliseerd: eerst met basisvoorzieningen en spoedzorg, daarna met gespecialiseerde diensten. Door samenwerking, ook met buitenlandse specialisten en door gebruik van moderne technologie, zullen zij uitgroeien tot centra van zorg, hoop en vooruitgang voor hun regio's. Door verdere samenwerking tussen ziekenhuizen, het delen van expertise en uniforme kwaliteitsstandaarden bouwen wij aan een systeem waarin patiëntenzorg centraal staat. Efficiëntie moet leiden tot kortere wachttijden, betere dienstverlening en meer vertrouwen van de samenleving.

Meneer de Voorzitter. Evenals in andere sectoren heeft ook de gezondheidssector de afgelopen vijf jaren gekwalificeerd personeel zien vertrekken naar het buitenland, op zoek naar een beter bestaan. Deze *brain-drain* ondermijnt de continuïteit van zorg. Een volwaardig zorgsysteem begint met het waarderen van diegenen die aan het bed staan, het zorgpersoneel. De Regering zal genoodzaakt zijn te investeren in betere arbeidsvoorwaarden, positieverbetering, versnelde opleidingen en loopbaanontwikkeling voor artsen, verpleegkundigen en ondersteunend personeel.

Maar waardering en inzet van onze zorgprofessionals alleen is niet genoeg. Hun werk kan slechts tot bloei komen binnen een systeem dat financieel houdbaar en rechtvaardig is. Een goed zorgsysteem kan daarom niet bestaan zonder een solide financiering.

In onze zoektocht naar versterking van ons gezondheidssysteem, zullen wij de samenwerking intensiveren met bevriende naties die bereid zijn hun medisch kader met ons te delen. Deze samenwerking helpt ons niet alleen om dringende tekorten in de zorg op te vangen, maar biedt ook de kans om kennis en kunde uit te wisselen en onze gezondheidszorg te verrijken. Onlangs zijn er wat aanbiedingen binnengekomen, die nader worden uitgewerkt.

Wij werken aan duidelijke, transparante en rechtvaardige wetgeving die waarborgt dat elke arts die hier werkt, voldoet aan hoge kwaliteits- en ethische standaarden. Toelating van buitenlands medisch en paramedisch personeel zal plaatsvinden via objectieve toetsingsmechanismen, waarbij wij niet alleen kijken naar diploma's en ervaring, maar ook naar integriteit, communicatie en het vermogen om in onze samenleving te functioneren.

Zo creëren wij een kader waarin internationale samenwerking samengaat met de bescherming van onze bevolking en waarin de Surinaamse patiënt altijd verzekerd is van zorg van hoog niveau, ongeacht de herkomst van de arts.

Meneer de voorzitter,

De welzijnsbeleving en het sociaal beleid van de Regering is gericht op duurzame armoedebestrijding in elk district. Het kan niet dat er zoveel natuurlijke rijkdommen zijn en dat kwetsbare delen van de samenleving in armoede leven. Het is noodzakelijk dat kinderen en kwetsbare groepen zich beschermd voelen en daarvoor speciale vangnetten door de Regering ontworpen worden. De Regering zal alle bestaande en gecreëerde sociale programma's en subsidies grondig evalueren en waarborgen dat de juiste mensen hiervoor in aanmerking komen.

Huisvesting, is zoals eerder aangegeven niet alleen een economische sector, maar ook sociaal van groot belang. Vooral in de periode waarin de olie-inkomsten binnen zullen komen, zullen grond en woningen duurder worden, daarom zal een speciaal programma nodig zijn om Surinamers ook in die periode toegang te geven tot huisvesting. Reeds in 2026 zal een aanvang worden gemaakt met het huisvestingsprogramma door activering van het Nationaal Woningbouw Fonds.

De afgelopen vakantieperiode heeft het ministerie van Jeugdontwikkeling en Sport samen met het ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening een jongerenvakantie programma uitgevoerd waar honderden jongeren aan hebben meegewerkt. De Regering is van plan om meerdere jongerenprojecten en andere projecten uit te voeren waardoor er werkgelegenheid wordt gecreëerd. Via het jongerenprogramma worden jongeren in de gelegenheid gesteld hun vakantie nuttig te besteden, wat extra financiële middelen te verdienen en collectieve maatschappelijke verantwoordelijkheid te leren. Speciale projecten zullen uitgevoerd worden waarbij specifiek vrouwen een vak kunnen leren, waardoor zij in staat zijn in hun eigen onderhoud en in dat van hun kinderen te voorzien. De Regering is vastbesloten de positie van jongeren, ouderen en kwetsbaren structureel te verbeteren. Wij zijn geen voorstander van incidentele financiële tegemoetkomingen, waar er geen wettelijke basis voor is.

Op het gebied van welzijn en arbeid zal de Regering specifieke programma's uitvoeren. Meneer de voorzitter, deze zijn:

- Van armoede naar productieve arbeid voor o.a. de doelgroep burgers onder de armoedegrens, schoolverlaters en jongeren in probleemsituaties;
- Voor alle kinderen en jongeren, toegang tot onderwijs.
- Van informeel naar formeel ondernemerschap voor iedereen die wenst te ondernemen;

Voorzitter, als we de sociale media en met name Facebook nalopen is het duidelijk merkbaar dat onze jonge ondernemers goed gebruik maken van digitale marketing. Maar er komt nog meer bij dat ook belangrijk is. De ondernemer moet een bankrekening kunnen openen, maar

ook belasting afdragen als bijdrage aan de staatskas. Het is de plicht van de Staat om alle randvoorwaarden *in place* te hebben om iedereen die wenst te ondernemen te faciliteren.

Meneer de voorzitter,

Onderwijs is en blijft de sleutel tot vooruitgang en sociale rechtvaardigheid. Het is de pijler waarop de toekomst van ons land bouwt. Onze belofte aan de Surinaamse samenleving is dat geen enkel kind achterblijft, ongeacht waar die geboren is: in Paramaribo, in de districten of in de meest afgelegen dorpen van het binnenland.

Daarom heeft de Regering zich voorgenomen dat het schooljaar vanaf nu elk jaar ordelijk en tijdig zal beginnen op 1 oktober. Dit vergt een strak en betrouwbaar proces van benoemingen en plaatsingen van leerkrachten tot voldoende schoolgebouwen, transport en de noodzakelijke leermiddelen. Deze voorspelbaarheid zal rust en zekerheid scheppen voor ouders, leerlingen en onderwijsgeevenden.

Er zal in 2026 een meerdaagse onderwijsconferentie worden gehouden om met veel draagvlak van de gemeenschap en onderwijsgeevenden een nieuw onderwijssysteem te kunnen ontwikkelen. De conferentie wordt afgesloten met de contouren van een integrale onderwijswet en financieringsmodellen.

Meneer de Voorzitter, u heeft mij de afgelopen periode vaker horen zeggen dat elk kind moet eten en dat elk kind naar school moet. Honger mag nooit een belemmering zijn voor leren en groeien. Daarom is ons streven in het begrotingsjaar 2026 het nationaal schoolvoedingsprogramma te evalueren en gefaseerd te verbeteren.

Het gaat om het structureel invoeren van dit programma, omdat de Regering kiest voor een goed gecoördineerde verstrekking van schoolvoeding, zodanig dat het een fundamenteel recht is, en geen sociale hulp. Een voedzame maaltijd op school vergroot de leerprestaties en aanwezigheid; het versterkt ook de gezondheid en het welzijn van onze kinderen.

In samenwerking met bestuurs-ressorten worden programma's uitgevoerd om het aantal schoolverlaters te verkleinen. Aan die jongeren die de school om welke reden toch moeten verlaten moet een alternatief worden geboden door vakgericht onderwijs of trainingen op maat, waardoor ook deze Surinamers in staat zijn op een waardige manier in hun onderhoud te voorzien.

Meneer de Voorzitter.

Er zal een systeem van eisen worden geformuleerd voor schoolgebouwen, van minimaal noodzakelijke voorwaarden tot optimale voorzieningen.

Er zal fors geïnvesteerd moeten worden in renovatie en uitbreiding van kwaliteitsschoolgebouwen, veilige sanitaire voorzieningen, schooltransport en digitale leeromgevingen.

Wereldwijd is er een tekort aan technisch kader, wat ons noodzaakt onze eigen jongeren voor te bereiden op de aankomende ontwikkelingen in o.a. de olie- en gasindustrie. Het technisch en beroepsonderwijs zal worden uitgebreid in goede afstemming met de behoefte in het bedrijfsleven en in nauwe samenwerking met vak-instellingen, zodat jongeren praktijkgerichte vaardigheden ontwikkelen die aansluiten op de Surinaamse economie en ruimte bieden voor innovatie. Wij zullen er alles aan doen dat onze jongeren naar school gaan, op school blijven en in Suriname verder kunnen studeren, zonder dat vertrekken naar het buitenland de beste optie lijkt. Ook in andere sectoren zoals landbouw, gezondheidszorg en ICT zal dit beleid jongeren voorbereiden op de banen van de toekomst. Tegelijkertijd zal het hoger onderwijs versterkt worden. De universiteit moet meer aan onderzoek en innovatie kunnen doen en samenwerking met internationale instellingen zal gestimuleerd worden. De digitalisering van het hoger onderwijs maakt het mogelijk dat Surinaamse studenten, ongeacht woonplaats, toegang krijgen tot moderne leermiddelen en internationale kennis.

Meneer de voorzitter, een Regering kan van alles willen voor het onderwijs en de leerlingen, maar de kwaliteit van ons onderwijs staat of valt met onze leerkrachten. De Regering zal voortdurend het lerarenkorps versterken via een nationaal programma voor permanente educatie en door vakinhoudelijke nascholing. Daarnaast zet de Regering een meerjarig beloningskader neer dat salarisschalen moderniseert, achterstanden geleidelijk inloopt en recht doet aan verantwoordelijkheid, competentie en resultaten. Dit met aandacht voor werkdrukverlichting en gerichte toelagen waar de opgave het grootst is, zoals in het binnenland.

Meneer de voorzitter,

Zoals ik vele malen heb aangegeven moeten wij ons richten op inkomstenverhoging door goed gebruik te maken van onze vele mogelijkheden. Zo willen wij inkomsten genereren door prioriteit te geven aan onder andere de luchtvaartsector en het toerisme.

Meneer de Voorzitter. Ik heb vanuit verschillende hoeken de vraag gehad waarom deze Regering direct begonnen is de luchtvaartsector te horen. Welnu, wij waren nog midden in de verkiezingsstrijd toen mijn aandacht werd gevraagd voor de perikelen in de luchtvaartsector. Ik had de stakeholders beloofd, dat ik vanwege de ernst van de *blacklisting* situatie direct na de

inauguratie wilde starten met het traject naar luchtvaartverbetering, wat moet leiden naar een beter nationaal transportbeleid.

Voorzitter, ik kan u en uw college bij de opening van dit begrotingsjaar informeren dat de regering met hulp van IDB reeds gerichte investeringen doet in verbetering van materiele voorzieningen voor vliegveiligheid en verbetering van navigatiesystemen, zodat wij binnenkort wat dat betreft zullen voldoen aan de internationale veiligheidsstandaarden.

Voorzitter, de doelen die gerealiseerd moeten worden, zijn concreet en meetbaar. Het streven is erop gericht u uiterlijk aan het einde van 2026 aan te bieden een concept Burgerluchtvaartwet, die voldoet aan de genoemde standaarden.

Meneer de voorzitter, bij regionaal transport en op het gebied van grensoverschrijdende infrastructuur, dus onze connectiviteit, is er veel werk te verzetten. Regionale economische integratie vereist fysieke infrastructuur. Daarom wordt de samenwerking met Guyana, Frans-Guyana en Brazilië versterkt rond grenswegen, brugverbindingen en luchtvaartcorridors. Regionale integratie zal bewerkstelligen dat projecten met betrekking tot handel, toerisme en onderlinge solidariteit binnen de regio bevorderd worden.

De regering zal met betrekking tot het verder ontsluiten via het luchtruim in deze regeerperiode, meerdere luchtvaartovereenkomsten sluiten op basis van reciprociteit. Een *open skies* beleid zal worden gevoerd, hetgeen zal leiden tot ontsluiten van Suriname met overige continenten in de wereld. Hierbij zal op nationaal niveau het Luchtvaart Onderhandelings- en Adviesorgaan nieuw leven worden ingeblazen.

De verbinding tussen de districten Paramaribo en Commewijne is van strategisch belang voor onze eigen economie en samenleving. De Wijdenbosch brug blijft onze hoofdader, maar de verkeerscongestie maakt duidelijk dat wij zullen moeten investeren in aanvullende oplossingen.

Voorzitter,

Suriname bezit onder meer ecologische rijkdommen die mijnbouwcontracten niet kunnen evenaren: de schoonheid van onze natuur en de ziel van onze cultuur zijn ons gegeven. Daar moeten wij gebruik van maken. Deze Regering verheft *high end* duurzaam ecotoerisme tot strategische sector van nationale ontwikkeling, waarin werkgelegenheid, natuurbeheer en nationale identiteit samenkomen.

In 2026 zetten wij in op versnelling, ordening en duurzame groei. De Suriname Toerisme Autoriteit (STA) krijgt hierbij een centrale rol. Met de goedkeuring van de wet en de installatie van de Raad van Toezicht is nu het moment aangebroken voor volledige operationalisering. Structurele financiering, onder meer via een toeristenbelasting, zorgt voor een stabiele basis

om taken zoals standaardisering, marketing, productontwikkeling en data gedreven beleid uit te voeren.

De eerdergenoemde *Heritage Month* die strategisch is geplaatst in het hoogseizoen biedt op termijn ook mogelijkheden voor inzet van cultureel erfgoed ter bevordering van toerisme. Met erfgoedroutes, gemeenschapsevenementen, storytelling en creatieve productontwikkeling profileren wij Suriname nationaal én internationaal. Toerisme wordt daarmee niet langer incidenteel ingezet, maar structureel benut als motor voor economische diversificatie, culturele expressie en versterking van ons internationaal imago. Want als wij willen dat de wereld Suriname ontdekt, moeten wij eerst zelf opnieuw geloven in de rijkdom die wij bezitten. Onze ambitie is dat de bijdrage van de toerisme sector aan ons bruto binnenlands product op termijn van rond de 6.8% stijgt naar ongeveer 10% en daardoor duizend directe en indirecte banen oplevert.

Voorzitter,

De Regering gelooft niet alleen in een overheid die meebeweegt met de technologische ontwikkelingen, maar tegelijkertijd ook in een overheid die burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt hun zaken snel, veilig en eenvoudig online te regelen. Door processen te automatiseren en systemen aan elkaar te koppelen wordt de doorlooptijd verkort en de kans op fouten verkleind. Investerings in de beveiliging van onze digitale infrastructuur zijn nodig om de privacy van burgers te beschermen en de continuïteit van dienstverlening te garanderen. Bijzondere aandacht zal geschonken worden aan digitale inclusie, zodat niemand wordt buitengesloten. Ook mensen zonder digitale vaardigheden of toegang tot internet moeten gebruik kunnen maken van de dienstverlening. De Regering realiseert zich dat digitalisering de sleutel is tot een moderne, klantgerichte en toekomstbestendige overheid.

De Regering zal de samenleving voortdurend informeren over de ontwikkelingen. De gemeenschap mag verwachten dat het 's landsbestuur zich zal richten op de wetgeving en de organisatiestructuur met nadere inrichting en herstructurering van de staatsorganisatie, waarbij wetten, processen en procedures voor efficiëntie worden beschreven of aangepast. Er zal regionaal en sectoraal uitvoering gegeven worden aan het beleid door verdere decentralisatie van bestuur.

Meneer de Voorzitter,

Een efficiënt, transparant en dienstbaar openbaar bestuur is inderdaad de ruggengraat van goed bestuur als fundament voor nationale ontwikkeling. Daarom is het moderniseren van het openbaar bestuur een centrale pijler van ons Regeringsbeleid. De eisen van deze tijd vragen om een overheid, die niet alleen betrouwbaar is, maar ook slagvaardig, digitaal vaardig en dicht bij de burger opereert.

Digitalisering van ambtelijke processen en het stroomlijnen van interne procedures, binnen het voltallig ambtelijk apparaat zullen gericht zijn op het sneller, transparanter, overzichtelijker en klantvriendelijker maken van de publieke dienstverlening. Burgers hebben recht op duidelijkheid en toegang tot overheidsinformatie. De overheid werkt immers voor u, de burger.

En, meneer de voorzitter, het is daarom onze plicht de randvoorwaarden daartoe te scheppen. Deze moderniseringsslag is geen éénmalige actie, maar een doorlopend proces. Want een overheid, die mee wil groeien met de samenleving moet zichzelf durven hervormen. Zo bouwen we aan een bestuurscultuur die gericht is op vertrouwen, rechtvaardigheid en resultaat.

De komende periode zal de Regering na een intensief proces van doorlichting en evaluatie verder gaan met het herstructureren van ministeries en overheidsinstellingen om een slagvaardige en resultaatgerichte overheid te creëren. Wij zullen investeren in opleiding en bijscholing van ambtenaren die ervoor zullen zorgen dat ze beter zijn toegerust om de veranderende behoeften van de samenleving te dienen.

Voorzitter,

Het bovengenoemde gaat hand in hand met toezicht. Het is dus vanzelfsprekend dat ook het toezicht moet worden versterkt. Het uitoefenen van toezicht is geen teken van vijandschap. Men moet dit juist als beschermend zien, waardoor men niet in problemen geraakt. Goed bestuur kan slechts bestaan bij integriteit, transparantie en het uitbannen van corruptie. De Regering zal daarom:

- De Anti-Corruptie Commissie verder institutionaliseren en versterken op basis van de Anti-Corruptiewet en overige vigerende regelgeving.
- Digitale transparantieportalen lanceren waarin aanbestedingen, overheidsuitgaven en subsidies in real time te volgen zijn door burgers.
- Onafhankelijke toezichthouders en klokkenluidersbescherming wettelijk verankeren en het institutionaliseren van een ombudsbureau.

De Nationale Assemblee heeft in 2017 de Anti- Corruptiewet aangenomen welke daarna door de President is afgekondigd. Meneer de voorzitter, de wet zal worden geëvalueerd en de commissie mogelijk vergroot.

Meneer de voorzitter, de Regering is alleen in staat om de voorgenomen programma's uit te voeren als er maatregelen op economisch gebied worden getroffen. Er zal in het belang van de nationale ontwikkeling meer financiële ruimte gecreëerd moeten worden.

Voorzitter, de agrosector. De kansen voor versnelde ontwikkeling van de agrosector liggen met name in training, verwerking en marktontwikkeling. Kern- en kennisinstituten, waaronder het rijst- en zaaizaadinstituut, zullen behoorlijk versterkt worden. Om daarop aan te sluiten zullen versneld praktijkgerichte opleidingen worden verzorgd op lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs in de verschillende sectoren.

Meneer de voorzitter, water is één van de fundamenteën van ons bestaan. Wat de Surinaamse Waterleiding Maatschappij (SWM) betreft zal in deze regeerperiode de nadruk liggen op het verder verhogen van de productiecapaciteit, de uitbreiding van het voorzieningsgebied, de verbetering van de dienstverlening van de SWM, reductie van waterverlies, tariefsaanpassing, de verdere uitvoering van het strategisch plan, het uitbouwen van partnerschappen en accreditatie van het laboratorium. Het laboratorium van SWM is in augustus 2024 gestart met het proces tot accreditatie. Dit proces zal ongeveer 3 jaar duren, welke wordt gefinancierd met middelen uit een IDB-project. Het laboratorium zal de noodzakelijke apparatuur aanschaffen waarmee de waterkwaliteitsparameters uitgebreid worden met o.a. zware metalen.

Meneer de voorzitter, in november 2021 en juli 2023 zijn de watertarieven na goedkeuring van de toenmalige Regering aangepast. Dit behoeft nadere rationalisatie. Door het versterken van de organisatie waarbij efficiëntie van enorm groot belang is, zal de overheid beter in staat zijn haar subject subsidiebeleid ten uitvoer te brengen om water zodoende niet alleen financieel maar ook technisch bereikbaar te maken voor alle Surinamers.

Meneer de Voorzitter,

Energie zekerheid is niet enkel een nutsvoorziening, maar een nationale strategische noodzaak. De Regering zal investeren in uitbreiding en stabilisatie van de elektriciteitsvoorziening, met bijzondere aandacht voor de binnenlandse gebieden. Er komen extra transmissielijnen, netversterking in Paramaribo en de kustvlakte en verhoogde capaciteit. Er is transparantie nodig binnen de energietarievenstructuur, waarbij ook de schuldverschikking binnen de energiesector op de hervormingsagenda staat. Suriname moet zelfvoorzienend zijn op het gebied van energie – tegen een betaalbare prijs voor de burger.

Meneer de Voorzitter,

In het dienstjaar 2026 met het oog op de toekomstige olie en gasontwikkelingen zal de Regering de participatie van Surinamers bij de ontwikkelingen serieus ter hand nemen. Sinds de eerste olievondst langs de kust, in januari 2020, zouden er na vijf jaren al structurele voorbereidingen getroffen moeten zijn vanuit de Staat om klaar te zijn voor de olietoekomst. Er zijn vanuit het bedrijfsleven wel initiatieven genomen, maar onvoldoende vanuit de Staat. Het is de verantwoordelijkheid van de Staat dat Surinamers actief betrokken zijn bij de strategische ontwikkeling. Eerder is aangegeven dat de *local content* wet wordt gemaakt zodat de positie van de Surinamer geregeld is. Deze zal bepalen dat in sectoren zoals olie, gas, mijnbouw, bouw en energie, Surinaamse bedrijven en werkers een gegarandeerd aandeel krijgen in aanbestedingen en dienstverlening. Het is de bedoeling dat ondernemingen contractueel verplicht worden om Surinaamse ondernemers en dienstverleners in te schakelen. De Regering wil dat bij elk grootschalig project de inzet van Surinaams personeel verplicht wordt gesteld, met minimale quota voor lokale arbeid.

Om de participatie te versterken, start in 2026 het Nationaal Local Content Programma. Dit programma richt zich op het versneld opleiden, omscholen en certificeren van vakmensen in sectoren met de grootste groeipotentie, in samenwerking met het Suriname National Training Authority (SNTA), onderwijsinstellingen en de private sector.

Daarnaast worden in Nickerie, Commewijne en Brokopondo regionale hubs voor vakgerichte ontwikkeling opgezet, waar jongeren, technici en kleine ondernemers worden voorbereid om volwaardig deel te nemen aan de economische keten. *Local content* wordt daarmee geen beleid voor alleen Paramaribo, maar een nationaal instrument voor inclusieve groei. Het beleid zal worden ondersteund door fiscale stimuli, lokale investeringsfondsen en versnelde registratie van bedrijven die aan de voorwaarden voldoen. Elke investering in Suriname moet ook een investering in Surinamers zijn —zonder schijnparticipatie, zonder uitverkoop.

De olie- en gassector ontwikkelt zich tot een belangrijke pijler van onze economie. Deze inkomsten zullen onder andere worden aangewend voor strategische investeringen en besparingen, die toekomstige generaties ten goede komen. De Regering roept volksvertegenwoordigers, burgers, het maatschappelijk middenveld, het bedrijfsleven, de vakbeweging, de economen en onze gemeenschap in het buitenland op om gezamenlijk te werken aan de wederopbouw van Suriname.

Bij gas benadrukt de regering dat wij prioriteit moeten geven aan een *gas-to-shore* project om zo goedkoop stroom en grondstoffen voor petrochemie te leveren om elektrificatie en industrialisatie te versnellen.

Wat de rest van de mijnbouw betreft, heeft de regering gesprekken gevoerd met de goudsector en modellen bekeken om meer voor de samenleving te halen uit deze sector. Het begint met het terugbrengen van de totale *royalty's* en exportbijdragen tot het niveau van vóór de massale goudsmokkel.

Wat bauxiet betreft is de regering geen voorstander van de uitvoer van ruwe bauxiet. In geval van bauxiet ontginning zal er lokale verwerking plaats moeten vinden tot minimaal aluinaarde. Wij zullen in de Mijnbouwwet en het Delfstoffenbesluit voor de toekomst opnemen, dat er geen voorkeursrechten worden gegeven voor andere mineralen.

Meneer de Voorzitter. Een goed onderhouden en uitgebreid wegennetwerk is van cruciaal belang voor economische groei, regionale ontwikkeling en sociale samenhang. In deze regeerperiode zal de Regering financiële mogelijkheden identificeren voor de rehabilitatie en aanleg van wegen, bruggen en secundaire verbindingroutes in stad én district. Onze prioriteiten liggen bij de verbetering van de Oost-Westverbinding en het ontsluiten van landbouwgebieden. Wij streven daarbij naar duurzame en klimaatbestendige infrastructuur, met nadruk op lokale werkgelegenheid en transparante aanbesteding. Public Private Partnership, geregeld bij wet is hierbij zeker ook een mogelijkheid.

Voorzitter,

Suriname behoort tot de weinige landen ter wereld met een netto-negatieve CO₂-uitstoot. Dat is geen toeval, maar het resultaat van eeuwenlang leven in harmonie met de natuur, gedragen door onze inheemse en tribale gemeenschappen en een duurzame methode van houtkap (CELOS- methode). Deze Regering kiest ervoor die groene identiteit niet alleen te behouden, maar tot fundament van onze duurzame ontwikkeling te maken.

In 2026 wordt krachtig ingezet op duurzaam beheer van bossen, watervoorraden en biodiversiteit. Ons regenwoud is geen last, maar een strategische troef binnen internationale klimaat- en financieringsonderhandelingen— waarbij wij de opdracht hebben deze ecosystemen te beschermen én verantwoord te benutten. De monitoring en handhaving worden versterkt, met nadruk op het tegengaan van illegale ontbossing, vervuiling en aantasting van kwetsbare ecosystemen.

Programma's voor duurzaam natuurbeheer moeten direct verbetering brengen in leefomstandigheden van inheemsen en tribalen. Wij willen eveneens de aanpak van het vraagstuk van Collectieve Grondenrechten zonder uitstel aanpakken. Daarvoor is reeds een team van deskundigen ingesteld om samen met de belanghebbenden verder te werken naar

een oplossing. In het kader hiervan heeft de regering de gesprekken met het Traditioneel Gezag in eerste fase opgestart.

Voor 2026 wordt wetgeving voor natuurbescherming gemoderniseerd aan De Nationale Assemblée aangeboden. De Nationale Milieu Autoriteit (NMA) wordt in deze regeerperiode weer een zelfstandig bestuursorgaan.

Waar olie- en gasontwikkeling de aandacht heeft voor de komende jaren, is onze natuur onze spaarpot voor de lange termijn. *Carbon credits* zijn een strategische mogelijkheid voor Suriname die wij actief bestuderen. Dit is een lange-termijn bron voor ons land, waarbij wij geen *shortcuts* kunnen nemen bij de uitvoer. De nadruk ligt op het zodanig in elkaar zetten van het gehele systeem, zodat iedereen ervan kan profiteren.

Tot slot, meneer de Voorzitter, wil ik hier optekenen dat ik de afgelopen week het woord voerde op het hoogste wereldforum: de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties – en hier vandaag, hier in het hoogste College van Suriname. Dit zijn voor mij twee belangrijke momenten, nadat ik een druk programma had na de inauguratie. Bij het bezoek aan New York zijn er verschillende ontmoetingen geweest en ik kan met u en uw parlement delen dat de vooruitzichten goed zijn. Als eerste vrouwelijke president van de Republiek Suriname is het mij een groot genoegen onze plannen als regeerteam te mogen delen met de samenleving. Ik hoop dat dit moment meer zal blijken te zijn dan een persoonlijk hoogtepunt, maar zal dienen als een krachtig symbool van verandering en inclusie.

Ons volk zal ons nauwkeurig en kritisch blijven observeren. Wij moeten daarom heel Suriname de gelegenheid bieden en hun uitleggen.

Onze natie wacht hierop!

Ik dank u.

Meneer de Voorzitter, voor het jaar 2026 dient de regering vandaag een begroting in, die in hoofdlijnen er als volgt uitziet:

ONTWERPBEGROTING 2026

Het totaal van de geraamde overheidsinkomsten voor het dienstjaar 2026, bedraagt SRD 50.614.011.000 (VIJFTIGMILJARD ZESHONDERD VEERTIENMILJOEN EN ELF DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

De geraamde uitgaven bedragen in totaal SRD 61.131.040.000 (EENENZESTIGMILJARD HONDERD EENENDERTIGMILJOEN EN VEERFTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

Het saldo van de totale ontvangsten en de totale uitgaven presenteert een tekort van SRD 6.309.953.000 (ZESMILJARD DRIEHONDERD NEGEN MILJOEN EN NEGENHONDERD EN DRIENEVIJFTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

Dit tekort is gelijk aan 3,5 % van het Bruto Binnenlands Product.

Nader uitgesplitst bestaan de totale overheidsuitgaven voor het dienstjaar 2026 uit:

Operationele Uitgaven ad SRD 20.268.367.000 (TWINTIGMILJARD TWEEHONDERD ACHTENZESTIG MILJOEN EN DRIEHONDERD ZEVENENZESTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR), terwijl de programma's een totaalbedrag bestrijken van SRD 40.863.286.000 (VEERTIGMILJARD ACHTHONDERD DRIEENZESTIG MILJOEN EN TWEEHONDERD ZESENTACHTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

De operationele uitgaven hebben betrekking op de personeels-gerelateerde uitgaven, overige operationele uitgaven en kapitaaluitgaven van de verschillende ministeries en staatsorganen.

Ten aanzien van de personeels-gerelateerde uitgaven gaat het met name om de kosten van: - Lonen en salarissen; - Sociale premies.

Met betrekking tot de overige operationele uitgaven wordt met name bedoeld de kosten van: Goederen en diensten; Subsidies, bijdragen en schenkingen; Kantoorkosten, aanschaffingen en klein onderhoud aan gebouwen en terreinen.

De Programma's presenteren het uit te voeren beleid c.q. projecten van de Regering. Hiervan zal een bedrag van SRD 56.923.964.000 (ZESENVIJFTIG MILJARD NEGENHONDERD DRIEENTWINTIG

MILJOEN EN NEGENHONDERD VIERENZESTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR) uit eigen middelen, bestaande uit belastingen en niet-belastingontvangsten, worden opgebracht.

Op de begroting bedragen de opgebrachte leningen en schenkingen SRD 4.207.076.000 (VIERMILJARD TWEEHONDERD ZEVEN MILJOEN EN ZESENZEVENTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

Met betrekking tot de totale overheidsontvangsten voor het dienstjaar 2026 worden deze onderverdeeld in:

Directe Belastingen ad SRD 17.157.245.000 (ZEVENTIENMILJARD HONDERD ZEVENENVIJFTIG MILJOEN EN TWEEHONDERD VIJFENVEERTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR)

Indirecte Belastingen ten bedrage van SRD 20.257.067.000 (TWINTIGMILJARD TWEEHONDERD ZEVENENVIJFTIG MILJOEN EN ZEVENENZESTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR)

Niet Belasting Middelen voor SRD 13.199.699.000 (DETTIENMILJARD HONDERD NEGENENNEGENTIG MILJOEN EN ZESHONDERD NEGENENNEGINTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

Donormiddelen bedragen SRD 363.064.000 (DRIEHONDERD DRIEENZESTIG MILJOEN EN VIERENZESTIG DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).

Het totaal van de Belasting- en niet-belastingmiddelen komt uit op SRD 50.614.011.000 (VIJFTIG MILJARD ZESHONDERD VEERTIEN MILJOEN EN ELF DUIZEND SURINAAMSE DOLLAR).